

РЕЗЮМЕ

В. И. Жигирь. Педагогические условия развития профессиональной компетентности будущего менеджера образования в ВУЗе.

В статье рассмотрены подходы к определению сущности понятия «педагогические условия» в научно-педагогической теории. Проанализированы особенности профессиональной деятельности современного менеджера образования. Обоснована необходимость внедрения в учебный процесс подготовки будущего менеджера образования в ВУЗе комплекса педагогических условий развития его профессиональной компетентности.

Ключевые слова: менеджер образования, развитие, профессиональная компетентность, педагогические условия, профессиональная деятельность, профессиональная подготовка, компетентностный подход.

SUMMARY

V. Zhigir. The pedagogical conditions of the development of the professional competence of the future manager of education in the higher educational establishments.

The approaches to the definition of the essence of the concept «pedagogical conditions» are examined in this article. The article analyzes the features of professional activity of a modern manager of education. The necessity of introduction into the educational process of the preparation of the future manager of education in the higher educational establishment of the complex of pedagogical conditions of the development of their professional competence is also grounded here.

Key words: manager of education, development, professional competence, pedagogical conditions, professional activity, professional preparation, competent approach.

УДК 373.5.091:005.91

Я. В. Заворотна

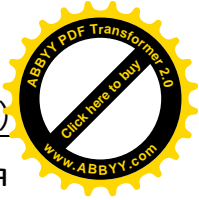
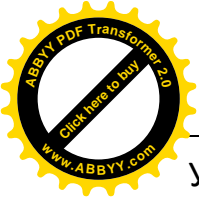
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Б. Хмельницького

ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Пошук інноваційних шляхів удосконалення апарату управління загальноосвітнім навчальним закладом є одним із стратегічних завдань модернізації освіти України. За роки незалежності України було зроблено багато спроб створити оптимальну модель управління школою (проектно-модульне, особистісно орієнтоване, громадсько-державне, фасилітативне, адаптивне, проектно-інвестиційне, рефлексивне управління школою), але повільний темп та поверхове їх упровадження не дали очікуваних результатів.

Ключові слова: освіта, управління, інноваційне управління, школа, модель, шляхи оновлення освіти, директор, учитель.

Постановка проблеми. Пошук інноваційних шляхів удосконалення апарату управління загальноосвітнім навчальним закладом є одним із стратегічних завдань модернізації освіти України та актуальною проблемою сьогодення, що потребує негайного розв'язання. Орієнтація

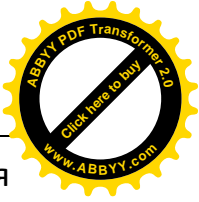
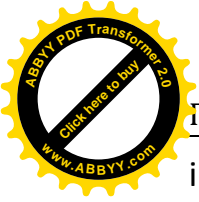
України на демократичні перетворення, ринкові відносини та формування нового підходу до освіти передбачає й нові підходи до управління нею.

Розробленню будь-якої нової технології, моделі, як правило, передують нові потреби (цілі) суспільства, наукові відкриття або результати наукових досліджень. Основними причинами оновлення механізму управління загальноосвітнім навчальним закладом (далі – ЗНЗ) є науково-технічний прогрес, євроінтеграція, трансформація змісту освіти, потреба в якісній освіті, недосконалість нормативно-правової бази, непідготовленість учасників навчально-виховного процесу у школі до змін, піосилення вимог до педагогічної діяльності вчителів, демократизація функціонування управлінського апарату школи, проблеми організаційно-побутового характеру, орієнтація освіти на здоров'я дітей, розвиток реструкціоналізму, відсутність сучасних технологій управління ЗНЗ та потреба в інноваційному розвитку школи.

Постановка цих проблем зумовила зміну стратегічних орієнтирів освіти України, які чітко визначено Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), законами України «Про освіту» і «Про загальну середню освіту», Конституцією України, Указом Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні».

Проте стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не задовольняють сучасні потреби суспільства. Існуюча у державі модель управління ЗНЗ неповністю відповідає вимогам, тому є необхідність у створенні ефективних, сучасних моделей оперативного управління, розроблених з урахуванням найновіших досягнень науки соціального управління та педагогічного менеджменту [5, 3].

Аналіз актуальних досліджень, фахової літератури, наукових досліджень з інноваційного управління ЗНЗ доводить, що в останні десятиріччя ця проблема привернула до себе відповідну увагу і розв'язувалася багатьма вченими України і країн СНД. Наукові засади управління навчальними закладами та підготовка керівників ЗНЗ досліджено у наукових працях В. І. Бондаря, Ю. В. Васильєва, Л. І. Даниленка, Г. В. Єльнікової; шляхи удосконалення та оновлення управлінського апарату школи подано у наукових працях Т. Б. Волобуєвої, В. С. Лазарева, С. І. Подмазіна, Г. О. Сиротенка; дослідження проблеми управління

інноваціями (А. М. Мойсеєв, В. Ф. Паламарчук, Г. К. Селевко); дослідження питання структури, особливостей інноваційної діяльності, специфіки підготовки педагогічних кадрів (М. В. Кларін, В. В. Олійник, Т. М. Сорочан).

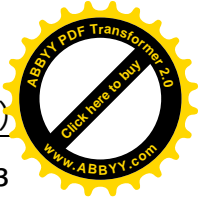
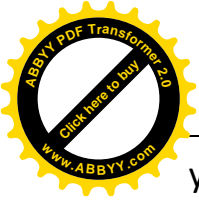
Мета статті – дослідити інноваційні технології управління загальноосвітнім навчальним закладом в історичному контексті.

Виклад основного матеріалу. Практика управління виникла разом з усвідомленням людиною себе суспільною істотою, однак його теоретичне осмислення було здійснено значно пізніше – на межі XIX і XX століть.

Наприкінці 30-х і у 40-ві роки XX ст. проблема управління освітніми закладами майже не досліджувалася через соціально-політичний контекст. Загалом можна сказати, що це було пов'язано насамперед з авторитарним режимом управління у СРСР, що не вимагало розробок наукової організації праці. Водночас, пов'язана з управлінням організаціями, протягом цих двадцяти років просунулася далеко вперед [1, 37]. Застарілі технології управління, авторитарний стиль управління, ієрархічна структура підлеглих, безумовний авторитет керівника ЗНЗ та його відмова делегувати свої повноваження властиві механізми управління ЗНЗ «радянського часу».

Система освіти Радянського Союзу орієнтувалася на передачу певної кількості знань, умінь та формування навичок, тоді як метою сучасної освіти України є орієнтація на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, пошук інноваційних шляхів модернізації як освіти у цілому так і механізму управління загальноосвітнього навчального закладу зокрема [2]. Не випадково у системах Д. Б. Ельконіна, В. В. Давидова, Л. В. Занкова, школі П. Я. Гальперіна на першому місці стоїть не накопичення в учнів знань, умінь і навичок у вузькій предметній галузі, а становлення особистості, її «самобудівництво» у процесі діяльності дитини у предметному світі [1, 46].

У 60–80-ті роки минулого століття до основних особливостей, притаманних дослідженням, що проводилися вітчизняними фахівцями в управлінні освітою, можна віднести такі. Під час дослідження сутності управління середньою освітою в основному наголошувалося на аналізі науково-методичних й організаційних основ управління школою: визначення змісту діяльності директора школи, використання прийомів наукової організації праці у процесі управління освітнім закладом, упровадження методів ефективного планування і контролю у школі,

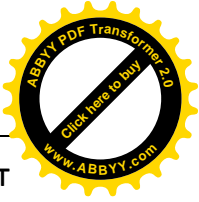
урахування дидактичних основ у процесі управління, аналіз інформаційного забезпечення школою, з'ясування специфіки діяльності молодих директорів школи. Багато положень більшості цих праць зберігають свою актуальність і сьогодні [1, 37–38].

У 90-ті роки ХХ століття почали ефективно проводитися дослідження, пов'язані з осмисленням сутності перебудови в освіті: впровадження ідей децентралізації і демократизації управління, створення мережі нових типів навчальних закладів, упровадження інноваційних підходів у зміст і технології навчання, реалізація комп'ютерних систем в управлінні, перехід освіти до ринкових відносин, модернізації управлінських функцій керівника у зв'язку із соціально-економічними змінами. Трансформація змісту освіти стала поштовхом до активного наукового пошуку інноваційних шляхів удосконалення апарату управління ЗНЗ.

У 1992 році І. Г. Осадчий створив концепцію проектно-модульної організації освітніх систем. Суть проектно-модульного управління полягає в тому, що для забезпечення постійних у часі функцій (завдань) створюються окремі функціональні модулі різних рівнів, а для забезпечення керованого розвитку освітньої системи розробляються та здійснюються цільові проекти. Проектно-модульна організаційна структура управління ЗНЗ є інноваційною та має: вертикально-горизонтальні зв'язки замість вертикальних, двокомпонентну структуру методичної роботи, інтегровану систему цільових і технологічних функцій та громадських й адміністративних форм між управлінськими ланками.

Павло Хобзей запропонував модель громадсько-державного управління ЗНЗ (2000 р.). Головна мета державно-громадського управління ЗНЗ – поєднати зусилля держави і суспільства у розв'язанні проблем формування державної політики в галузі освіти, питань навчально-виховної, методичної, економічної, фінансово-господарської діяльності закладів освіти. Проблема розробки механізмів громадсько-державного управління професійною освітою присвячені численні публікації (А. Гошко, Г. Дмитренко, В. Князева, В. Колпакова).

У 2001 році С. І. Подмазін стверджував, що ефективною є модель особистісно орієнтованого управління, адже управління освітою має орієнтуватися на особистість. Основними принципами особистісно орієнтованого управління є: централізація особистості як виміру духовності в

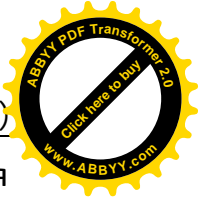
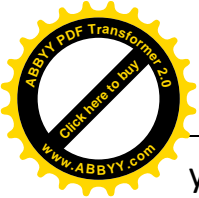
людині; особистість підлеглого розглядається як повноправний суб'єкт управлінського процесу; особистість є одночасно творцем норм та їх виконавцем; особистість має право на вільний вибір досягнення визначених цілей, на індивідуальний стиль діяльності, на творчий підхід до справи та ін.

У 2001–2002 роках на базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти була розроблена й затверджена програма «Фасилітативне керівництво» (від англ. *facilitate* – «той, хто допомагає, сприяє, полегшує»). Програма призначалася для керівників навчальних закладів різних типів акредитації. Основною метою проекту було змінити характер стосунків: керівника з підлеглими, вчителя з дітьми; зміна авторитарної ролі керівників на роль фасилітатора як більш демократичної, більш ефективної ролі в умовах демократичного державного устрою; розвинути практичні навички фасилітативного керівництва (зосередження на результатах, процесі, стосунках; пошуки максимально відповідного залучення до процесу ухвалення рішень; полегшення досягнення згоди; створення надихаючого бачення майбутнього; розроблення шляхів до дії) [4, 3].

У зв'язку з Указом Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» від 4 липня 2005 року та Постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2005 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» було утворено Український Центр оцінювання якості освіти та утворена Міжвідомча робоча група з питань запровадження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти та моніторингу якості освіти.

Запровадження моніторингу якості освіти стало причиною пошуку ефективних шляхів його реалізації. Значний внесок у розвиток цього питання зробили кандидатські дисертації Г. А. Суховича («Моніторинг розвитку загальноосвітнього навчального закладу на основі комп'ютерних технологій», 2009 р.), С. І. Бабінець («Організаційно-методичні засади моніторингу діяльності загальноосвітніх навчальних закладів», 2010 р.), І. С. Лапшина («Організаційно-педагогічні умови моніторингових досліджень в управлінні середньою освітою району», 2010 р.).

Г. В. Єльнікова розробила теоретичні основи адаптивного управління (2005 р.). Адаптивне управління – це варіативне сполучення функцій

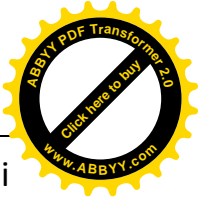
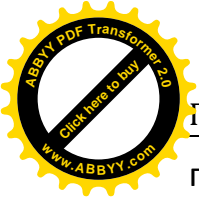
управління й самоуправління, за якого відбувається взаємоузгодження цілей людини й організації та кооперативна взаємодія керівника й виконавців, спрямована на досягнення вищого ступеня розвитку [3, 4].

Л. І. Даниленко визначила й обґрунтувала теоретико-методичні засади проектно-інвестиційного управління ЗНЗ (2005 р.). Сутність проектно-інвестиційної технології управління ЗНЗ полягає в тому, що керівник здійснює управлінську діяльність «непомітно», передаючи право виступати додатковими суб'єктами управління іншим учасникам навчально-виховного процесу. Важливу роль у формуванні іміджу такої організації відіграє не сам керівник, а керівники проектних груп – члени педагогічного колективу, які беруть участь в інноваційній діяльності.

У 2008 році Н. В. Попова створила систему консультативного забезпечення управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у регіоні, що сприяє підвищенню рівня управлінської діяльності керівників ЗНЗ за умов модернізації змісту та структури діяльності рай(міськ) методкабінетів, розширення функцій методичних працівників регіональної системи післядипломної освіти, оновлення форм і методів їх роботи.

Реалізація завдань Національної програми інформатизації, Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» вимагає створення спеціального механізму взаємодії інноваційних процесів з національними освітніми традиціями й освітніми тенденціями розвитку світової педагогічної теорії та практики, розробки моделі інноваційного управління ЗНЗ у межах національного освітнього простору відповідно до мети й завдань реформування освітньої галузі в Україні. Помітний внесок у розвиток інформатизації управлінського процесу ЗНЗ зробили кандидатські дисертації Ж. О. Сенчука («Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу», 2009 р.), Л. М. Калініної («Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом», 2009 р.).

У 2010 р. С. Г. Немченко у навчальному посібнику «Рефлексивне управління загальноосвітньою школою» наголошує на тому, що рефлексивне управління школою – це полісуб'єктна діалогічна взаємодія, у якій зворотні зв'язки здійснюються переважно у вигляді рефлексивних

процесів і забезпечують доцільний напрям саморозвитку школи на основі власних тенденцій за допомогою надання їй суб'єктам «підстав», що дозволяють перевести їх з позиції «реагування» у позицію «інтенсивного самокерованого розвитку». Автор також дає детальну характеристику етапам процесу рефлексивного управління школою.

Висновки. Дослідження історичної генези інноваційного управління ЗНЗ дало можливість установити, що в наш час ведуться активні наукові пошуки створення інноваційної моделі управління ЗНЗ, яка б сповна задовольняла сучасні потреби суспільства. Було зроблено багато спроб створити оптимальну модель управління ЗНЗ (проектно-модульне управління, особистісно орієнтоване управління, громадсько-державне управління, фасилітативне управління, адаптивне управління, проектно-інвестиційне управління, рефлексивне управління), але повільний темп та поверхнове їх упровадження не дали очікуваних результатів.

ЛІТЕРАТУРА

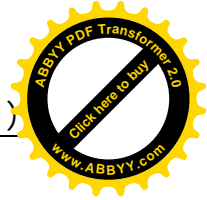
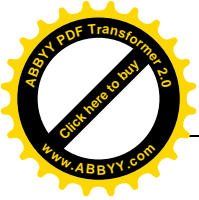
1. Васильченко Л. В. Професійна компетентність керівника школи / Л. В. Васильченко, І. В. Гришина. – Х. : Основа, 2006. – 208 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34.
3. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.06 / Ніколаєнко Станіслав Миколайович. – К., 2009. – 276 с.
4. Софій Н. Фасилітативний керівник – новий тип керівника на етапі змін / Н. Софій // Директор школи. – 2002. – № 9. – С. 3–4.
5. Сухович Г. А. Моніторинг розвитку загальноосвітнього навчального закладу на основі комп'ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Сухович Георгій Анатолійович. – К., 2009. – 187 с.

РЕЗЮМЕ

Я. В. Заворотная. Исторический генезис инновационного управления общеобразовательным учебным заведением.

Поиск инновационных путей усовершенствования аппарата управления общеобразовательным учебным заведением есть одной из стратегических задач модернизации образования Украины. За годы независимости Украины было сделано много попыток создать оптимальную модель управления школой (проектно-модульное, личностно ориентированное, общественно-государственное, фасилитативное, адаптивное, проектно-инвестиционное, рефлексивное управление школой), но медленный темп и поверхностное их внедрение не принесли ожидаемых результатов.

Ключевые слова: образование, управление, инновационное управление, школа, модель, пути обновления образования, директор, учитель.

SUMMARY

Y. Zavorotna. Historical genesis of innovation management of general education institution.

The search of innovative ways to improve the system of management educational institution is one of the strategic tasks of modernizing education in Ukraine. Since Ukrainian independence, there were many attempts to create an optimal model of school management (project-modular, personally oriented, social-state, facilitative, adaptive, project-investment, reflexive management of school), but the slow pace and the surface of their implementation did not bring the expected results.

Key words: education, management, innovation management, school, model, new ways of education, director, teacher.

УДК 371.11:[005+339/138]

Л. С. Левченко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ НА ЗАСАДАХ ОСВІТЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ

У статті подано загальне уявлення про теоретичні основи управління освітою в період ринкових відносин на засадах освітнього менеджменту та маркетингу. Розкрито основні елементи процесу освітнього менеджменту та маркетингу.

Ключові слова: управління освітою, освітній менеджмент, стратегічне управління, інновації, маркетинг.

Постановка проблеми. Управлінська діяльність передбачає обов'язкове постійне отримання інформації шляхом зворотного зв'язку з освітньою системою на всіх етапах її функціонування. З цією метою органи управління мають забезпечувати моніторинг рішень у сфері освіти та здійснювати постійний аналіз стану її розвитку на відповідних ринках. У зв'язку з цим постає питання щодо створення та впровадження якісно нових підходів до управління освітою, які мають забезпечити ефективну взаємодію та синхронізацію діяльності всіх структур управлінської вертикалі від навчального закладу до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, де на:

– локальному (шкільному) рівні забезпечується надання освітніх послуг учасникам навчально-виховного процесу в опануванні Державного стандарту, визначається стратегія розвитку навчального закладу;

– районному (міському) рівнях створюється оптимальна мережа навчальних закладів як «локальних освітніх територій», діяльність яких спрямована на задоволення потреб населення у здобутті відповідного